

Волченко М. В.,

аспірант кафедри публічного та міжнародного права

Юридичного інституту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ОБ'ЄКТ ТА ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ГАЛУЗІ ТВАРИННОГО СВІТУ

THE OBJECT AND OBJECTIVE SIDE OF ADMINISTRATIVE OFFENSES IN THE FIELD OF THE ANIMAL WORLD

В даній статті розкрито об'єкт та об'єктивну сторону адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу.

Проаналізувавши об'єкт та об'єктивну сторону адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу відзначено, що: – по-перше, об'єкт адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу необхідно класифікувати на родовий, видовий і безпосередній; – по-друге, враховуючи особливості родового об'єкта адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу, а також їх суспільну шкідливість, необхідно виділити ці правопорушення в окрему главу КУпАП під назвою «Адміністративні правопорушення в галузі тваринного світу»; – по-третє, деякі склади адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу є предметними, наприклад, угода, яка в прямій чи прихованій формі порушує право державної власності на тваринний світ (ст. 50 Кодексу України про адміністративні правопорушення та ін.); – по-четверте, адміністративні правопорушення в галузі тваринного світу мають характерні об'єктивні ознаки, серед яких: а) здійснюються як у формі дії, так і бездіяльності; б) пов'язані з порушенням вимог законодавства про тваринний світ; в) є караними діями; г) такі ознаки об'єктивної сторони як час, місце, спосіб, знаряддя є кваліфікуючими ознаками для деяких проступків в галузі тваринного світу (наприклад, ч.ч. 1,4 ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення); – по-п'яте, адміністративне правопорушення в галузі тваринного світу може бути вчинено як у формі дії (наприклад, порушення правил використання об'єктів тваринного світу, порушення права державної власності на тваринний світ, виготовлення чи збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу тощо), так і у формі бездіяльності (наприклад, невжиття заходів щодо запобігання загибелі диких тварин, погіршенню середовища їх перебування та умов міграції або добування диких тварин, які зазнають лиха); – по-шосте, у низці випадків для вчинення конкретних дій або конкретної діяльності необхідно отримати дозвіл органів виконавчої влади, відсутність якого є конструктивною ознакою об'єктивної сторони для деяких складів порушень, відповідальність за вчинення яких передбачено ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: *природні ресурси, тваринний світ, навколишнє природне середовище, адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, тварини, адміністративно-правова охорона, адміністративне провадження, адміністративний процес.*

This article reveals the object and objective side of administrative offenses in the field of animal life.

Having analyzed the object and the objective side of administrative offenses in the field of the animal world, it was noted that: – firstly, the object of administrative offenses in the field of the animal world must be classified into generic, specific and direct; – secondly, taking into account the peculiarities of the generic object of administrative offenses in the field of animal life, as well as their social harmfulness, it is necessary to separate these offenses into a separate chapter of the Code of Criminal Procedure under the name "Administrative offenses in the field of animal life"; – thirdly, some components of administrative offenses in the field of animal life are substantive, for example, an agreement that directly or covertly violates the right of state ownership of animal life (Article 50 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, etc.); – fourthly, administrative offenses in the field of the animal world have characteristic objective features, among which: a) are committed both in the form of action and inaction; b) related to the violation of the requirements of the legislation on the animal world; c) are punishable acts; d) such signs of the objective side as time, place, method, tools are qualifying signs for some misdemeanors in the field of the animal world (for example, Part 1.4 of Article 85 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses); – fifthly, an administrative offense in the field of the animal world can be committed as an action (for example, violation of the rules for the use of objects of the animal world, violation of the right of state ownership of the animal world, production or sale of prohibited tools for the extraction of objects of the animal world or plant life, etc.), as well as in the form of inaction (for example, failure to take measures to prevent the

death of wild animals, the deterioration of their habitat and the conditions of migration or hunting of wild animals that are in distress); sixthly, in a number of cases, in order to commit specific actions or specific activities, it is necessary to obtain the permission of the executive authorities, the absence of which is a constructive sign of the objective party for some types of violations, the responsibility for the commission of which is provided for in Art. 85 of the Code of Ukraine on administrative offenses.

Key words: *natural resources, animal world, natural environment, administrative responsibility, administrative offense, animals, administrative legal protection, administrative proceedings, administrative process.*

Постановка проблеми. В адміністративно-правовій теорії прийнято виділяти фактичні та юридичні підстави адміністративної відповідальності. Фактичну підставу адміністративної відповідальності, як ми вже зазначили вище, становить адміністративне правопорушення, юридичною ж підставою адміністративної відповідальності є склад адміністративного правопорушення. Невід'ємним елементом складу адміністративного правопорушення, який характеризує об'єктивні ознаки адміністративних правопорушень в сфері тваринного світу є об'єкт та об'єктивна сторона.

Відповідно до загальних положень адміністративного права, об'єкт проступку визначається характером суспільної небезпеки цього правопорушення, а також тими соціальними цінностями, які захищаються конкретною адміністративно-правовою нормою. Визначення об'єкта адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу дасть можливість по-перше, визначити соціально-політичну сутність цього проступку; по-друге, встановити його суспільно небезпечні наслідки; по-третє, сприятиме правильній кваліфікації діяння, а також відмежуванню його від суміжних посягань.

Стан дослідження. Значний вплив на вирішення означеної проблеми справили дослідження українських науковців, а саме: С. А. Боголюбова, М. М. Веденина, К. Д. Гасникова, А. П. Гетьман, А. К. Голиченкова, О. С. Колбасова, В. К. Матвейчука, Петрова В. В., В. К. Попова, Т. Г. Пучинина, С. В. Разметаєв, А. Ю. Семьянова, В. П. Тихого, Ю. В. Трунцевського та ін.

Виклад основного матеріалу. У чинному законодавстві поняття об'єкта адміністративного правопорушення не визначається, а натомість вказується приблизний перелік суспільних відносин, охоронюваних адміністративним законом. Так, у ст. 1 КУпАП зазначається, що завданням законодавства про

адміністративні правопорушення є охорона особистих прав і свобод громадян, власності, а також прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, установленого порядку управління, державного і суспільного порядку. Більш стислий виклад об'єкта адміністративного правопорушення міститься в ст. 9 КУпАП, якою адміністративний проступок визначається як діяння, що посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління. Аналіз адміністративного законодавства показує, що під його охорону підпадають лише найважливіші та найбільш значущі для інтересів держави і суспільства відносини, яким протиправними посяганнями може бути завдано досить суттєвої шкоди.

Таким чином, **об'єктом** адміністративного правопорушення є суспільні відносини, урегульовані нормами адміністративного законодавства, охоронювані адміністративними санкціями з метою забезпечення нормального функціонування порядку управління, захисту власності, прав і свобод громадян.

В теорії адміністративного права набула усталеності позиція щодо триступеневої класифікації об'єктів проступків «по вертикалі» залежно від рівня їх узагальнення (загальний, родовий, безпосередній). Однак існує ще і дещо інша позиція стосовно об'єктів адміністративних правопорушень. Так, прихильники чотириступеневої класифікації зазвичай вирізняють загальний, родовий, видовий і безпосередній об'єкти. Наявна також точка зору, що видовий об'єкт існує в межах родового і співвідноситься з ним як частина й ціле, або ж як вид із родом.

Як зазначають Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко, загальним об'єктом адміністративних проступків є вся сукупність суспільних відносин, які охороняє законодавство про адміністративні правопорушення. На думку І. О. Сквирського, В. К. Шкарупи та інших,

загальний об'єкт становлять відносини у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності держави [1, с. 84]. С. Г. Стеценко вважає, що загальний об'єкт – це всі суспільні відносини, урегульовані нормами адміністративного права [2, с. 230].

Таким чином, можна зробити висновок, що загальним об'єктом адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу є суспільні відносини, що мають дві ознаки: 1) вони регулюються нормами різних галузей права; 2) охороняються адміністративно-правовими санкціями.

Розглядаючи загальноприйнятий у теорії адміністративного права підхід до побудови класифікації об'єктів адміністративних правопорушень, слід звернути увагу на позицію Т. О. Гуржія, який піддає обґрунтованій критиці логіко-методологічні засади здійснення класифікацій об'єктів за ступенем конкретизації суспільних відносин. Він зазначає, що будь-яке поняття, отримане в результаті класифікації об'єктів адміністративного делікту, проведеної за ступенем їх узагальнення або конкретизації, не несе у собі жодної інформації про ознаки, за якими воно належить до даного виду. Увесь зміст наведеної класифікації зводиться до констатації того факту, що кожен наступний елемент послідовного логічного поділу поняття є вужчим за обсягом, ніж попередній [3].

Родовим об'єктом проступків є однорідна група суспільних відносин, які складають невід'ємну і самостійну частину загального об'єкта, поділ якого на частини (родові об'єкти) може проводитися за різними підставами: а) усю сукупність суспільних відносин, охоронюваних адміністративними санкціями, можна поділити на частини залежно від того, якою галуззю права вони регулюються. Отже, можна говорити про адміністративні, земельні, трудові та інші правовідносини; б) як критерій класифікації можна використовувати галузь громадської діяльності, у якій складаються суспільні відносини. За цією ознакою можна виділити такі родові об'єкти, як відносини в сільському господарстві, промисловості, на транспорті тощо; в) як критерій класифікації можна використовувати зміст охоронюваних суспільних відносин [4, с. 43–44].

Отже, родовим об'єктом адміністративних правопорушень у галузі тваринного світу

є суспільні відносини, що виникають стосовно охорони, використання і відтворення об'єктів тваринного світу.

Водночас, слід наголосити на тому, що підтримуючи думку О. І. Миколенко, адміністративні проступки залежно від родового об'єкта посягання розміщені по главам в Особливій частині КУпАП [5, с. 61].

З приводу визначення родового об'єкта безпосередньо правопорушень в галузі тваринного світу слід наголосити, що недоліком українського деліктного законодавства є недостатня його структурованість (зокрема, КУпАП), оскільки це ускладнює користування ним для осіб, що не мають юридичної освіти і це йде врозріз зі стандартами нормопроекування Європейського Союзу [6, с. 26; 7, с. 21].

Слід зазначити, що охорона суспільних відносин в галузі тваринного світу на родовому та видовому рівнях здійснюється у системі норм КУпАП, а саме у ст. 50 (Глава 6); ст. ст. 85, 85-1, 86-1, 87, 88, 88-1, 88-2, 89, 90 (Глава 7); ст. 107 та ст. 188-22 (Глава 15).

Враховуючи суспільну шкідливість адміністративних правопорушень, що вчиняються в галузі тваринного світу та приведення норм адміністративного законодавства до міжнародних стандартів, на нашу думку, доцільно було б розподілити правопорушення, зазначені у главах 6, 7, 9, 15 КУпАП за їх родовими об'єктами, що, в свою чергу, стане шаблоном на шляху вдосконалення юридичної техніки у сфері формування адміністративного законодавства. Саме відмежування ст. ст. 50, 85, 85-1, 86-1, 87, 88, 88-1, 88-2, 89, 90, 107, 188-22 з Глав 6, 7, 9, 15 КУпАП, на наш погляд є прийнятним рішенням для виділення їх в окрему групу адміністративних правопорушень, що вчиняються в галузі тваринного світу

Саме тому, ми вважаємо, що зазначені статті необхідно виділити в окрему Главу КУпАП, яку слід назвати «Адміністративні правопорушення в галузі тваринного світу».

В межах родового об'єкта адміністративного правопорушення вбачаємо доцільним виділення видового і безпосередніх об'єктів.

Під видовим об'єктом розуміється група однорідних або тотожних відносин, що охороняються адміністративним правом. Д. Н. Бахрах зазначає, що видовий об'єкт – це різновид

родового, специфічна група суспільних відносин, спільних для кола проступків одного роду [8, с. 491].

Видовий об'єкт адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу становить собою більш вузьку та відносно відокремлену групу суспільних відносин. Такий об'єкт складають охоронювані санкціями адміністративно-деліктних норм правовідносини в галузі тваринного світу, проти яких спрямовано суспільно небезпечне діяння і яким воно може заподіяти або заподіює шкоду.

Під *безпосереднім об'єктом в галузі тваринного світу* мають на увазі ті конкретні суспільні відносини, поставлені під охорону закону, яким заподіюють шкоду правопорушенням, що підпадає під ознаки конкретного складу правопорушення. Практика нормативного регулювання адміністративної відповідальності свідчить про тенденцію значного розширення кола безпосередніх складів адміністративних правопорушень. Зокрема безпосереднім об'єктом адміністративних правопорушень у галузі тваринного світу є суспільні відносини, що виникають з приводу: а) використання об'єктів тваринного світу; б) виготовлення чи збуту заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу; в) охорони середовища перебування і шляхів міграції, переселення, акліматизації та схрещування диких тварин; г) незаконного вивезення з України і ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу та ін.

Водночас говорячи про загальний, родовий, видовий та безпосередні об'єкти адміністративних правопорушень в сфері тваринного світу, варто акцентувати увагу, що окрім зазначених об'єктів може також у складі адміністративного порушення законодавства про тваринний світ бути присутнім додатковий об'єкт, наприклад, право власності (ст. 50 Кодексу України про адміністративні правопорушення). При цьому головним безпосереднім об'єктом є ті суспільні відносини, які законодавець поставив під адміністративно-правову охорону в першу чергу і які більше, ніж інші об'єкти, визначають характер шкідливості проступку.

Наступним характеризуючим і диференціюючим елементом проступку у галузі тваринного світу є **об'єктивна сторона**.

В юридичній літературі об'єктивна сторона визначається як такий елемент складу правопорушення, що охоплює собою ознаки, які визначають акт зовнішньої поведінки правопорушника. Визначення ознак об'єктивної сторони поряд з аналізом інших елементів конкретного складу правопорушення дає змогу дати точну правову оцінку суспільно небезпечним діянням, зокрема, адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу.

Зміст об'єктивної сторони правопорушення становлять такі ознаки, як діяння (дія чи бездіяльність), його шкідливі наслідки, причинний зв'язок між діянням та наслідками, місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення проступку.

В адміністративно-правовій науці ознаки об'єктивної сторони адміністративного делікту прийнято поділяти на обов'язкові та факультативні. До обов'язкових ознак віднесено діяння (дія чи бездіяльність), до факультативних ознак: наслідки (шкода від учиненого посягання), причинний зв'язок між діянням та шкідливими наслідками, а також час, місце, спосіб, засоби та знаряддя вчиненого правопорушення [9, с. 10; 10, с. 67–69; 11, с. 37; 12, с. 168].

Розкриємо детально обов'язкові та факультативні ознаки, що дасть нам можливість охарактеризувати об'єктиву сторону адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є діяння, яке може проявлятися в діях чи бездіяльності. Дія – це активна форма поведінки особи. Переважна більшість проступків вчиняється за допомогою відповідних активних дій. Бездіяльність – це пасивна поведінка, невиконання відповідних обов'язків, що покладаються на особу відповідними правовими актами.

До факультативних ознак об'єктивної сторони належать **наслідки**. Адміністративні правопорушення в галузі тваринного світу можуть бути як з матеріальним, так і з формальним складом.

Матеріальним складом вважається такий склад, об'єктивна сторона якого включає не тільки дії чи бездіяльність, але й наслідки, що знаходяться в причинному зв'язку з ними.

Час, спосіб, засоби, обстановка та знаряддя вчинення проступків можуть бути

обов'язковими ознаками, якщо вони входять до конкретного складу проступку. Спосіб учинення адміністративного проступку, вказуючи на заходи і методи, що застосовуються суб'єктом під час здійснення протиправних діянь, призначений для виконання дії і досягнення результату. Такі ознаки об'єктивної сторони, як час, спосіб та знаряддя вчинення проступків, передбачені нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення як кваліфікуючі для деяких проступків в галузі тваринного світу. Так, зокрема, ч.1 ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення вказує на порушення правил полювання (полювання без належного на те дозволу, в заборонених місцях, у заборонений час, забороненими знаряддями або способами, на заборонених для добування тварин, допускання собак у мисливські угіддя без нагляду, полювання з порушенням встановленого для певної території (регіону, мисливського господарства, обходу тощо) порядку здійснення полювання), яке не мало наслідком добування, знищення або поранення тварин, а також транспортування або перенесення добутих тварин чи їх частин без відмітки цього факту в контрольній картці обліку добутої дичини і порушень правил полювання та в дозволі на їх добування, водночас ч. 4 ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає грубе порушення правил рибальства (рибальство із застосуванням вогнепальної зброї, електроструму, вибухових або отруйних речовин, інших заборонених знарядь лову, промислових знарядь лову особами, які не мають дозволу на промисел, вилов водних живих ресурсів у розмірах, що перевищують встановлені ліміти або встановлену правилами любительського і спортивного рибальства добову норму вилову).

Висновки. Проаналізувавши об'єкт та об'єктивну сторону адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу відзначено, що: – по-перше, об'єкт адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу необхід-

но класифікувати на родовий, видовий і безпосередній; – по-друге, враховуючи особливості родового об'єкта адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу, а також їх суспільну шкідливість, необхідно виділити ці правопорушення в окремому главу КУпАП під назвою «Адміністративні правопорушення в галузі тваринного світу»; – по-третє, деякі склади адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу є предметними, наприклад, угода, яка в прямій чи прихованій формі порушує право державної власності на тваринний світ (ст. 50 Кодексу України про адміністративні правопорушення та ін.); – по-четверте, адміністративні правопорушення в галузі тваринного світу мають характерні об'єктивні ознаки, серед яких: а) здійснюються як у формі дії, так і бездіяльності; б) пов'язані з порушенням вимог законодавства про тваринний світ; в) є караними діями; г) такі ознаки об'єктивної сторони як час, місце, спосіб, знаряддя є кваліфікуючими ознаками для деяких проступків в галузі тваринного світу (наприклад, ч.ч. 1,4 ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення); – по-п'яте, адміністративне правопорушення в галузі тваринного світу може бути вчинено як у формі дії (наприклад, порушення правил використання об'єктів тваринного світу, порушення права державної власності на тваринний світ, виготовлення чи збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу тощо), так і у формі бездіяльності (наприклад, невжиття заходів щодо запобігання загибелі диких тварин, погіршенню середовища їх перебування та умов міграції або добування диких тварин, які зазнають лиха); – по-шосте, у низці випадків для вчинення конкретних дій або конкретної діяльності необхідно отримати дозвіл органів виконавчої влади, відсутність якого є конструктивною ознакою об'єктивної сторони для деяких складів порушень, відповідальність за вчинення яких передбачено ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адміністративне право України : навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Коломоєць, Г. Ю. Гулевської. К. : Істина, 2008. 216 с.
2. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. К. : Атіка, 2007. 624 с.

3. Гуржій Т. О. Логіко-філософські категорії і класифікація об'єктів адміністративного делікту. Право України. 2003. № 1. С. 13–18.
4. Бугайчук К. Л. Адміністративні проступки: сутність та організаційно-правові заходи їх профілактики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Бугайчук Костянтин Леонідович. Х., 2002. 243 с.
5. Миколенко А. И. Административный процесс и административная ответственность в Украине : учеб. пособ. Х. : Одиссей, 2004. 272 с.
6. Філіппов А. В. Адміністративна відповідальність за порушення, що посягають на безпеку цивільної авіації : дискусійні питання. Юридична Україна. 2006. № 6. С. 26–30.
7. Единбурзька Європейська Рада, “Висновки керівництва”. Бюлетень Європейської Ради. 1992. № 12. С. 7-40.
8. Бахрах Д. Н. Административное право России : [учебник для вузов. М. : НОРМА, 2000. 640 с.
9. Додін Є. В. Гарантії законності адміністративної відповідальності. К. : Знання, 1976. 48 с.
10. Беленький В. А. О сущности нарушений общественного порядка. Вестник Московского ун-та. 1970. № 6. С. 67–69.
11. Шишов О. Ф. Преступление и административный проступок : учеб. пособ. М. : ВЮЗИ, 1967. 68 с.
12. Колпаков В. К. Адміністративний договір у державному управлінні. Конституційні гарантії захисту людини у правоохоронній діяльності. Дніпропетровськ : Поліграфіст, 1999. С. 166–168.